

Nr 55.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om revision av kungörelserna angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 43 av herrar *Isaksson* och *Beck-Friis* samt II: 78 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*, har föreslagits, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att kungl. kungörelsen angående lån från frukt- och potatislagerhusfonden samt kungl. kungörelsen angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus måtte ändras sålunda att förbättrade lånevillkor samt statsbidrag för uppförande av lagerkällare må tillkomma odlare av frukt, potatis eller köksväxter».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för nämnda yrkanden lämnas en redogörelse i det följande.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande över motionerna från lantbruksstyrelsen, statskontoret och statens livsmedelskommission.

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 2, bil. 20 p. 3; r.skr. nr 94) beslöts inrättande av frukt- och potatislagerhusfonden. Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 26 november 1943 (nr 811), vilken kungörelse ersatt den tidigare kungörelsen i ämnet av den 2 maj 1941 (nr 298) med däri genom kungörelsen nr 828/1941 vidtagen ändring. I kungörelsen den 2 maj 1941 (nr 299) ha vidare meddelats bestämmelser angående statsbidrag för uppförande av frukt- och potatislagerhus.

De numera upphävda kungörelserna nr 298 och 828/1941 innehöllo bland annat följande bestämmelser:

Ekonomisk förening utan personlig ansvarighet må kunna erhålla lån från fonden för uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av uppsamlings- eller centrallagerhus för frukt, potatis eller köksväxter med därtill hörande förpackningslokaler, maskinell utrustning och anordningar för industriell frukt- eller köksväxtförädling samt i fråga om fruktlagerhus även kylanordningar. Lån må endast beviljas ekonomisk förening, som prövas lämplig att driva den med ifrågavarande lagerhusrörelse sammanhängande verksamheten och i vars stadgar vissa särskilda bestämmelser angående medlemskap i föreningen m. m. intagits. Lån må beviljas med högst 75 procent av kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. Ränta skall erläggas å lyftat lån från och med fjärde året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats. Räntan beräknas efter fyra procent om året med skyldighet för låntagaren att framdeles vidkännas den höjning av räntan som Kungl.

Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kan bestämma. Lån är amorteringsfritt till och med fjärde året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del för första gången lyftats. Därefter skall lånet återbetalas med lika årliga inbetalningar inom den tid, högst 30 år från första lyftningsdagen, som bestämmes vid lånets beviljande. Lån beviljas av Kungl. Maj:t.

Den nya lydelse ifrågavarande kungörelse erhöll genom kungörelsen nr 811/1943 innebar, dels att de tidigare bestämmelserna om lån för uppförande av lagerhus bibehölls oförändrade, dels att bestämmelser infördes i fråga om lån för anordnande av lagringskällare. I sådant hänseende föreskrevs bland annat följande:

Lån för uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av lagringskällare för frukt, potatis eller köksväxter med därtill hörande maskinell utrustning må beviljas, förutom ekonomisk förening som är berättigad till lån för uppförande av lagerhus, jämväl odlare av frukt, potatis eller köksväxter till belopp, motsvarande högst 60 procent av de med lånet avsedda åtgärderna. Räntan, som beräknas efter samma grunder som gälla i fråga om lån för uppförande av lagerhus, skall erläggas från och med andra året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats. Lånet är amorteringsfritt till och med andra året efter det kalenderår under vilket lånet till någon del första gången lyftats och skall återbetalas med lika årliga inbetalningar inom den tid, som bestämmes vid lånets beviljande. Amorteringstiden må dock icke i något fall överstiga 10 år. Lån beviljas av Kungl. Maj:t.

Enligt kungörelsen nr 299/1941 kan till lån för uppförande av lagerhus berättigad förening beviljas statsbidrag för ändamålet med belopp, motsvarande högst 10 procent av den beräknade och godkända anläggnings- eller inköpskostnaden, kostnad för tomt ej inräknad.

Enligt *motionärerna* ha de med ifrågavarande låne- och bidragsbestämmelser avsedda stödåtgärderna icke nått önskvärd omfattning. Då under budgetåren 1940/1941—1945/46 anvisats, till lånefonden 3 375 000 kronor och till bidragsverksamheten 510 000 kronor samt av dessa belopp intill den 30 juni 1946 tagits i anspråk 1 261 525 kronor respektive 164 785 kronor, framginge, att verksamheten icke erhållit avsedd omfattning. Orsaken härtill syntes vara, att enligt 1943 års kungörelse enskilda odlare kunde erhålla lån för lagringskällare till endast 60 procent av anskaffningskostnaderna med tioårig amorteringstid under det att motsvarande siffror för de större lagerhusen utgjorde 75 procent med trettiårig amorteringstid. Vidare utginge statsbidrag endast för uppförande av större lagerhus men ej för lagringskällare. Med hänsyn till att de större lagerhusen ställde sig opraktiska, om de icke stöddes av ett nät av mindre lagringskällare, och då den enskilde frukt- och potatisodlaren icke lämpligen kunde anlägga lagringskällare med gällande lånevillkor och utan stöd av statsbidrag, hämmades lagerbyggandet de icke stöddes av ett nät av mindre lagringskällare, och då den enskilde odlare för uppförande av lagringskällare skall beviljas till 75 procent av anläggningskostnaderna samt att 1941 års kungörelse om statsbidrag skall utsträckas att omfatta icke blott de större lagerhusen utan även lagringskällare.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har livsmedelskommissionen tillstyrkt bifall till motionerna medan statskontoret och lantbruksstyrelsen ansett desamma icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd. Ur utlåtandena må här återgivas följande.

Livsmedelskommissionen har anfört följande:

Under de gångna krisåren har livsmedelskommissionen med innehavare av olika slags lagerutrymmen träffat avtal om lagring av potatis för kommissionens räkning. Syftet med denna lagring har främst varit att trygga tillförseln av matpotatis till de större konsumtionsorterna under köldperioder, då det ofta uppstår svårigheter att iordningsställa och till konsumtionsorterna transportera tillräckliga mängder av i stukor lagrad potatis. Enligt kommissionens erfarenheter av ifrågavarande lagringsverksamhet synes lagring av potatis i av odlarna själva ägda eller disponerade lagerkällare framför allt ur lagringskostnadssynpunkt vara att föredraga. Detta beror bland annat på att vid lagring av potatis i de större lagerhusen tillkomma vissa extra kostnader, såsom för potatisens emballering och transport till lagerhuset. Vidare torde svinnförlusterna vid lagring av potatis i lagerhus i allmänhet bliva större än vid lagring i lämpligt anordnade lagerkällare. Ätminstone torde detta gälla vid lagring över den egentliga vintern. För längre lagringstid torde lagerhusen måhända ha vissa företräden framför de mera enkelt utrustade lagerkällarna.

Vid lagring av potatis i tillräckligt stora och lämpligt anordnade lagerkällare ute hos odlarna har man alltid den fördelen, att potatisen efter upptagningen kan forslas direkt in i källaren. Därest sorteringsanordningar placerats i lagerkällaren, har odlaren vidare möjlighet att med eget folk och oberoende av väderleksförhållanden sortera och emballera potatisen inne i källaren, varifrån den sedan utan ytterligare omgång kan urlastas.

Enligt kommissionens förmenande skulle sålunda en jämn tillförsel av väl sorterad matpotatis underlättas om man ute hos potatisodlarna kunde få till stånd ett tillräckligt stort antal lämpligt anordnade lagerkällare. Med hänsyn till angelägenheten av att potatisen skall kunna urlastas även under köldperioderna, är det önskvärt, att man i första hand söker få till stånd ett visst antal lagerkällare i närheten av järnvägsstationer.

Vad nu sagts angående lagring av potatis torde i stort sett gälla även vid lagring av frukt, beträffande vilken lagring kommissionen dock icke har någon närmare erfarenhet.

Under hänvisning till det anförda har kommissionen uttalat, att kommissionen funne fullgoda skäl tala för att enskilda odlare jämställdes med ekonomiska föreningar beträffande möjlighet att erhålla lån och statsbidrag för uppförande av lagerkällare för lagring av frukt och potatis.

Statskontoret har erinrat, att ifrågavarande spörsmål varit föremål för överväganden vid 1943 års riksdag. Vid anmälan i propositionen nr 344/1943 (s. 204) uttalade sålunda föredragande departementschefen — efter att ha funnit sig böra tillstyrka att sådana ändringar vidtoges i då gällande lånebestämmelser för frukt- och potatislagerhusfonden att lån kunde beviljas även till enskilda odlare för uppförande av mindre lagerhus — att han icke kunde förorda, att statsbidrag utginge till enskilda odlare för uppförande av lagringskällare. Vidare ansåg departementschefen att, då fråga vore om dy-

lika lån, en viss jämkning borde göras i bestämmelsen, att lån kunde beviljas till 75 procent av den godkända kostnaden för lagerhuset. Enligt hans mening borde lån för anordnande av lagringskällare kunna beviljas till 60 procent av de godkända kostnaderna, tomtpriset oberäknat. Vad departementschefen sålunda uttalat föranledde icke erinran från riksdagens sida. Då efter genomförandet av nämnda ändringar i villkoren för lån från frukt- och potatislagerhusfonden, såvitt statskontoret kunnat finna, icke inträffat några omständigheter av beskaffenhet att böra föranleda ytterligare jämkningar av de bestämmelser, som reglerade statens understöd av anläggningar för lagring av frukt, potatis och köksväxter, har ämbetsverket ansett förevarande motioner icke böra föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Lantbruksstyrelsen har såsom yttrande i ärendet överlämnat avskrift av ett av styrelsen den 1 november 1946 avgivet remissutlåtande till Kungl. Maj:t över en framställning från Betongbolaget, Varbergs betongvaruaktiebolag, om sådan ändring av ifrågavarande kungörelser att för uppförande av lagringskällare finge åtnjutas samma förmåner som för uppförande av lagerhus. I nämnda utlåtande har anförts bland annat följande:

När lantbruksstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 september 1940 föreslog inrättandet av frukt- och potatislagerhusfonden förelågo tvenne motiv härför. Det ena var den efter stormaktskrigets utbrott rådande situationen med avseende å folkförsörjningen, vilken aktualiserade behovet av effektiva lagringslokaler för bland annat olika slag av lagringsdugliga men mer eller mindre lätt förstörbara, ur försörjningssynpunkt viktiga vegetabilier, nämligen frukt, vitkål, rotfrukter och potatis. Det andra motivet var den förhoppning som knöts till det med statsmakternas medverkan år 1939 bildade Sveriges frukt- och trädgårdsodlares riksförbund, förening u. p. a., att denna förening med dess förgreningar, centraler och uppsamlingsställen, skulle kunna bedriva uppsamling, lagring och försäljning av här ifrågavarande produkter. Tillskapandet av sådana utav ekonomiska organisationer handhavda lagerhus, varom här vore fråga, ansågs nämligen kunna verkamt främja icke blott tillförseln till den allmänna handeln av dessa varor utan även organisationssträvandena på området. Därjämte vore att förvänta, att odlarna skulle sporras till en välbehörlig kvalitetsstandardisering av marknadsförda varor och sålunda med utvinnande av bättre ekonomiska resultat ägna ökad uppmärksamhet åt för produktionen angelägna odlingstekniska åtgärder.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden måste enligt lantbruksstyrelsens förmenande frågan om statsmakternas medverkan för anordnandet av lagringslokaler för vattenhaltiga vegetabilier ses, antingen det gäller uppsamlingshus, centrallagerhus eller lagringskällare.

Det första motivet kvarstår väsentligen och kan alltjämt i viss mån motivera åtgärder för lagringskällares allmänna upprättande. Det andra motivet, nämligen främjandet av arbetet med att tillskapa odlarorganisationer på området, kvarstår visserligen i full utsträckning, men nyssnämnda riksorganisation, på vilken denna verksamhet väsentligen byggde, har trätt i likvidation. Med hänsyn till sistberörda förhållande föreligger numera i mindre mån än tidigare anledning att, såsom yrkats, än ytterligare utbygga det statliga stödet för anordnande av lagringskällare. Härtill kommer, att de lagringskällare, som avses i sökandens framställning, äro av den storlek att de i

allmänhet blott användas av enskilda odlare, för vilka under nu rådande penningförhållanden goda möjligheter till erhållande av enskild kredit för anskaffande av byggnadskapital torde erbjuda sig. Ett ytterligare skäl för viss återhållsamhet i fråga om beviljande av lån från ifrågavarande fond torde ligga däri, att behov alltjämt gör sig gällande icke blott av viss lagringsforskning utan även av lösandet av de handelsorganisatoriska problem, som nyssnämnda riksorganisation på sin tid avsåg att lösa. Nämnas må att detta problem utgjorde de huvudsakliga förhandlingsämnena vid en av Sveriges potatisodlares riksförbund anordnad konferens i Stockholm den 24 och 25 oktober 1946.

På grund av det anförda har lantbruksstyrelsen hemställt, att nämnda framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Enligt vad utskottet inhämtat, är den i sistnämnda utlåtande omförmälda ansökningen av Betongbolaget, Varbergs betongvaruaktiebolag, alltjämt beroende på Kungl. Maj:t prövning.

Utskottet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att ifrågavarande lagringsverksamhet är av stor betydelse för landets folkförsörjning. Med ledning av de i motionerna anförda siffrorna rörande storleken av under budgetåren 1940/41—1945/46 utlämnade lån och bidrag för ändamålet torde det vara berättigat att i likhet med motionärerna draga den slutsatsen, att anordnandet av dylika lagringslokaler icke nått den omfattning, varmed man från början räknat. Motionärernas förslag, som innebär att förbättrade lånevillkor samt statsbidrag för uppförande av lagringskällare må tillerkännas odlare av frukt, potatis och köksväxter, synes ägnat att stimulera anordnandet av lagringslokaler för ifrågavarande produkter såväl i vad avser lagringshus som beträffande lagringskällare.

Såsom den föregående redogörelsen giver vid handen har från enskilt håll hos Kungl. Maj:t gjorts framställning om ändring av ifrågavarande låne- och bidragskungörelser på samma sätt, som föreslagits i förevarande motioner. Nämnda framställning är alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning. I däröver avgivet remissutlåtande, vilket i det föregående berörts, har lantbruksstyrelsen under hänvisning till att de handelsorganisatoriska problemen på området ävensom vissa lagringstekniska frågor alltjämt kvarstode olösta avstyrkt bifall till framställningen. Hos Kungl. Maj:t har därefter sökanden anhållit om uppskov med ärendets avgörande för att bliva i tillfälle att inkomma med ytterligare utredning. Med hänsyn till att förevarande fråga sålunda befinner sig under Kungl. Maj:ts prövning anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till motionerna. Utskottet vill emellertid uttala, att enligt utskottets förmenande vissa skäl kunna anföras för att de bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om lån och bidrag för uppförande av lagringshus, jämväl givas tillämplighet å anordnandet av lagringskällare.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 43 och II: 78 icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet i det föregående anför.

Stockholm den 10 juni 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se under utlåtandet nr 54.
